... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Богединий – то Циганське Слово...
Лекса Манушу

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМАНІ ЯГ

Ціна договірна

№ 1(106)
четвер, 27 січня
2005 року

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВІПЕ

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

ІНАВГУРАЦІЯ ПРЕЗИДЕНТА ВІКТОРА ЮЩЕНКА

23 січня відбулася урочиста подія, на яку вже кілька тижнів чекав весь народ нашої країни: інавгурація новообраного Президента України.

Відбулися великі урочистості. Вони пройшли у кількох місцях - у Верховній Раді, на майдані Незалежності, у Палаці "Україна" та в Маріїнському палаці. Віктор Ющенко склав присягу Президента у сесійній залі парламенту і виступив на Майдані. Крім того, Президент України ВікторЮщенко провів зустріч із керівництвом Збройних Сил України.

В урочистостях взяли участь представники 64 держав, глави релігійних конфесій, посли та закордонні делегації.

ЗВЕРНЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВІКТОРА ЮЩЕНКА НА МАЙДАНІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Дорогий мій український народе!
Високоповажні гості!
Шановна громадо!

Я прийшов до вас із зали Верховної Ради. Там я виголосив урочисті слова присяги, записані в Конституції. Вони залишилися незмінними. Але іншою стала Україна, іншими стали ми з вами.

Ми скинули з плечей тягар минулого. Більше ніхто не посміє вказувати нам - як жити, кого обирати.

Я став Президентом волею українського народу. Ми з вами - його сини і дочки. Я хочу говорити сьогодні, дивлячись вам в очі. Велика честь - звертатися до вільних людей, які тримають у своїх руках долю своєї країни.

Я хочу перед лицем народу продовжити свою присягу. Присягаю - ми змінимо наше життя.

Моя перемога - це перемога всього українського народу і кожного громадянина зокрема.

Дякую за неї Господу Богу, який дав нам Віру, Надію і Любов. Ними ми перемогли. Молюся, щоб ми назавжди зберегли їх у серцях.

Дякую українському народу за його високу довіру.

Дякую всім і кожному, хто відгукнувся на мої слова "Вірю в Україну. Знаю свій обов'язок. Разом переможемо". Ви відкрили своїй країні дорогу в майбутнє.

Дякую всім і кожному громадянинові, за кого б він не голосував. Моя перемога - це перемога усіх. Кожен має право шукати шлях для країни. Кожен має право обирати ті політичні кольори, які йому близькі. Але наш спільний вибір - кольори українського прапора. Вони об"єднують усіх нас.

Дякую своїй команді, яка працювала на перемогу. Ви, мої дорогі побратими, були непохитними на дорозі, пройденій разом. Вірю - ви будете невтомними у роботі, що чекає нас попереду.

Дякую своїй родині, дружині, дітям і онукам. Ви були зі мною у найважчі дні. Ви сьогодні зі мною на святі. Вірю - ви завжди будете мені надією і опорою.

Низький уклін за науку моєму батькові, Ющенку Андрію Андрійовичу, вчителю з маленького сумського села Хоружівка, в'язневі Освенціма, Бухенвальда, Дахау. Батькова правда вела мене по життю і привела до високої честі стати на чолі моєї країни. Дякую моїй мамі - Варварі Тимофіївні за любов і молитву, що вберегли мене. Прошу у неї вибачення за всі болі, які довелось витримати її материнському серцю і особливо у останні чотири місяці.

Дорогі друзі! Я гордий стояти разом з вами на цьому місці!

Два місяці тому на цей Майдан, на площі і вулиці по всій Україні вийшли мільйони людей. Наші брати і сестри, батьки і діти, друзі і сусіди стояли вдень і вночі, у сніг і мороз. Україна ловила кожний порух і кожне слово, сказане тут. Серце України билося на цьому місці. Вільні люди всього світу, наші співвітчизники, розкидані по далеких землях, стали пліч-о-пліч з нами. На майдані Незалежності українці постали перед світом як сучасна українська нація.

Мужній опір розбудив наші душі. Всі ми відчули себе громадянами України. У нас прокинулися гідність, благородство і милосердя. Озброєний лише вірою і переконанням, народ здобув прекрасну мирну перемогу. Це перемога свободи над тиранією, права над беззаконням, майбутнього над минулим.

(Продовження на 2 стор.)

ДІЙТИ ДО СЕРЦЯ КОЖНОГО

ТЕ ДЖАС КО ЇЛО САКОНЕСТЕ

Шановні читачі!

Ми раді вітати вас з першим номером нашої газети в новому 2005 році. Газета і надалі буде широко інформувати вас про події ромського (і не тільки) життя в Україні та інших країнах світу.

Настає новий етап розвитку демократії в нашій державі. І ми як і весь народ, бажаємо, щоб уже з перших днів об'єдналися жовтогарячі та біло-голубі, які на жаль, все ще стоять по різні боки. Адже тільки економічно розвинута країна, в якій дотримуються всіх прав людини, може представляти нас із вами у прогресивному світі і бути гідним прикладом для світової співдружності.

Україна є поліетнічною державою, в якій проживають представники 132 національностей. У тому числі й роми, і всі вони мають право жити достойно в цій державі, ім'я якій - Україна.

Цей рік є знаменним не тільки початком роботи новообраного Президента, а і підготовкою ще до однієї важливої події - виборів у березні 2006 року до парламенту та в органи місцевого самоврядування. І тут дуже важливо, щоб роми включилися в роботу політичних партій і зуміли провести своїх кандидатів у всі структури виконавчої та законодавчої гілок влади.

Партія, яка б представляла інтереси ромів, поки що не створена, та досвід подібних зарубіжних ромських об'єднань, зокрема в Угорщині, Болгарії, засвідчив, що вони є нечисленними і не мають вирішального впливу на політичне життя держав.

Останні події в Україні якраз і показали, що роми не стояли осторонь політики, а брали активну участь в політичному житті країни. Це означає, що вони є свідомими громадянами і турбота про майбутнє України хвилює їх так само, як і представників інших національностей.

Газета і надалі не залишить без уваги жодного вашого листа і звернення. Пишіть нам, розповідайте про свої проблеми про цікавих людей і події, а ми надамо їм місце на шпальтах нашого видання.

Редакційний колектив

Новорічні вітання

Нейвебершеско драгостипе

У редакцію продовжують надходити новорічні вітання. Їх автори зичать ромам України стійкості у подоланні труднощів, здоров'я, добра, благополуччя.

Серед таких вітань - новорічне поздоровлення від керівництва музею ромської культури, із м.Брно (Чеська Республіка). Один із організаторів цього цікавого музею Карел Голомек пише у своїй листівці: "Вітаю вас із Новим роком, а також усіх людей, які об'єднуються навколо вас. Пишаємося вашими людьми, які зробили революцію в Україні. Її здійснення - це великі перспективи і надії на краще життя у вашій країні".

MUZEUM ROMSKÉ KULTURY
Muzeum romské kultury v Brně, o. p. s.
Bratislavská 67, Brno +420 545 571 798
sekretariat.mrk@posta.cz, www.rommuz.cz
Vustuar plandado drom, but bacht astipen tumengo andro nevo bers
Pejzenc Vaim tlastiom certu rokem 2005

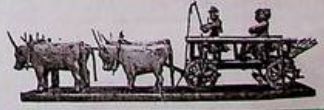

РОМ-ПРЕС

Візит Віктора Ющенка у Росію

Президент України Віктор Ющенко 24 січня 2005 року зустрівся з президентом Росії Володимиром Путіним. Президенти України й Росії висловили задоволення своїми першими переговорами. В.Путін подякував українській стороні "за конструктивний підхід" і відзначив, що сторони "задоволені першою й другою частиною" переговорів. В.Ющенко у свою чергу подякував Путіну "за атмосферу розуміння й щирість під час переговорів".

Зміни у керівництві держави

Президент України Віктор Ющенко своїм указом призначив виконуючим обов'язки прем'єр-міністра ЮліюТимошенко. Секретарем Ради Національної безпеки і оборони призначено Петра Порошенка. Державним секретарем - Олександра Зінченка.

Відставки губернаторів

Ще до інавгурації Віктора Ющенка Леонід Кучма підписав укази про звільнення губернаторів кількох областей. Серед них Володимир Березовський (Запоріжжя), Олексій Гаркуша (Микола[illegible]на), Володимир Ходаковський (Херсонщина), Анатолій Зас[illegible]ліївщина), Михайло Вишиванюк (Івано-Франківщина), Михайло Цимбалюк (Тернопільщина), Іван Різак (Закарпаття) та інші.

Буде опротестовано приватизацію підприємств

Нова влада Віктора Ющенка збирається опротестовувати в суді приватизацію близько 10 великих підприємств, у тому числі "Криворіжсталі", деякі гірничо-металургійні та феросплавні підприємства. За словами Петра Порошенка, ця реприватизація підприємств-гігантів додасть до бюджету держави близько 12 мільярдів гривень.

Президента України запрошено на засідання ПАРЄ

Віктор Ющенко виступив з промовою на черговому засіданні ПАРЄ. Адже головним питанням на січневій сесії Парламентської асамблеї Ради Європи є обговорення ситуації в Україні.

Буде громадське телебачення?

Групою фахівців на чолі з Олександром Ткаченком розроблено проект створення в Україні громадського телебачення, яке б, на думку авторів проекту, слугувало інтересам суспільства, а не окремим політичним групам.

Громадське телебачення, мета якого - об'єктивне та неупереджене інформування громадян України про події, які відбуваються в нашій країні та за кордоном, може бути створено на базі двох каналів: УТ-1 та каналу, сформованого на основі обласних телерадіокомпаній.

СТАТИСТИКА ВИКОРИСТАННЯ СЕРВЕРУ

www.romaniyag.uz.ua

Грудень 2004 р.

№ п/п	Відвідування	Країна
1	6097	США (комерційні)
2	5335	Мережа
3	4741	Російська Федерація
4	4087	Україна
5	338	Угорщина
6	256	Ізраїль
7	253	Німеччина
8	169	Нідерланди
9	150	Польща
10	121	США (освітні)
11	120	Австрія
12	74	Франція
13	67	Австралія
14	61	Великобританія
15	57	Чеська Республіка
16	45	Литва
17	44	Організаційна(назва країни не уточнена)
18	42	Швейцарія
19	38	Естонія
20	30	Швеція

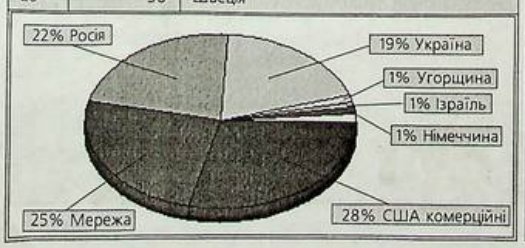

ЗВЕРНЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВІКТОРА ЮЩЕНКА НА МАЙДАНІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

(Закінчення. Поч. на 1 стор.)

Переможцем став кожен громадянин України. Ми добилися чесних виборів і 26 грудня не розминулися зі своєю долею. Ми вільно обрали шлях, яким готові йти вперед і вгору.

Наш вибір підготовлений усією нашою історією.

Ми обрали достаток, бо не може бідність принижувати землю, вперше в людській історії зорану хліборобським плугом.

Ми обрали справедливість, бо не може беззаконня стати нормою в державі, де тисячу років тому був укладений кодекс законів - "Руська Правда".

Ми обрали свободу, бо не може тиранія панувати над спадкоємцями козацької республіки, де ще триста років тому була написана перша у світі Конституція.

Ми обрали незалежність, бо ми є нащадками поколінь, які віками мріяли про українську державу, здобували волю потом і кров'ю.

Українська держава відбулася. Наш вибір це ще раз підтвердив. Наша перемога - це свято української державності. У цей день згадаймо героїв, що полягли за Перемогу, мучеників Освенцімів і ГУЛАГів, жертв Голодоморів, депортацій і Голокосту. Вони бачать нас і сьогодні, з небес, я переконаний, пишаються нами!

Ми зробили свій вибір, бо пам'ятаємо хто ми, чиї діти й онуки. Не в минулому нам шукати відповідей на виклик майбутнього. Проте ми завжди будемо берегти свої джерела. Тільки так залишимося самими собою. Тільки так завжди будемо переможцями!

Наш вибір породив високі сподівання. Вони справедливі. Вони абсолютно реальні.

Для успіху у нас є все. Багатства нашої землі невичерпні. Таланти наших співвітчизників шанує увесь світ. Працею і волею ми досягнемо всього!

Я - Президент всієї України. Мені відповідати за те, щоб працювали шахти Донбасу і Придніпров'я, порти Чорного моря і галицькі торгові шляхи. Я зроблю все, щоб селяни на Слобожанщині і на Поділлі завжди були з хлібом. Багатство України - це багатство її регіонів. Присягаю його берегти і множити!

Ми, громадяни України, стали єдиною українською нацією. Нас не розділити ні мовами, якими ми розмовляємо, ні вірами, які ми ісповідуємо, ні політичними поглядами, які ми обираємо. У нас одна українська доля. У нас одна українська гордість. Ми горді тим, що ми - українці!

Ми з вами вже зробили незворотний крок до демократії. Тільки демократія оберігає найцінніше для людини - родину і дітей, мир і спокій, працю і достаток. Тільки в демократичній державі найвищими цінностями є людська гідність, свобода, рівність і солідарність. Тільки в демократичній Україні яскрава палітра мов, культур і поглядів стане багатством цієї країни.

Присягаю - кожен зможе вчити дитину мовою батьків. Кожен зможе молитися у своєму храмі. Усім буде гарантоване право на власну думку. Ми будемо чути один одного, бо у нас буде свобода слова і незалежна преса. Всі будуть рівними перед законом. Незалежний суд захистить права кожного. Я бачу Україну державою, керованою верховенством права.

Ми створимо демократичну владу - чесну, професійну і обов'язково патріотичну.

Стіна, яка відділяє посадовця від людей, буде зруйнована. Оновлена влада знатиме свій обов'язок, працюватиме для блага громадянина і країни. Бути і у владі, і в опозиції стане однаково почесним - якщо служиш своїй країні. Ми матимемо моральну владу, здатну об'єднати суспільство.

Тільки в єдності і тільки в демократії ми вирішимо наші національні завдання. Ви на тисячах зустрічей говорили мені про це. Я виконаю вашу волю.

Ви хочете мати роботу і гідну зарплату, вам гірко кидати сім'ю у пошуках роботи за кордоном.

Ми створимо робочі місця. Кожен, хто хоче працювати, отримає роботу і гідну зарплату. Ніщо не обмежуватиме вашу ініціативу, бажання забезпечити достаток родинам. Буде підтриманий кожен, хто дає роботу іншому. Чесна праця буде в пошані.

Ми станемо заможною нацією.

Ви добиваєтесь справедливості.

Я все зроблю, щоб ніхто не залишився обділеним. Плоди економічного зростання стануть доступними всім. Ми йтимемо вперед, але не залишимо позаду тих, хто захворів, хто втомився на схилі літ. Уряд віддаватиме людям бюджет до останньої копійки. Постійно зростатимуть пенсії, допомоги, обсяги соціальних програм. Здоров'я людини, захист матері і дитини стануть найвищими пріоритетами. Ми станемо солідарною нацією.

Ви прагнете звільнитися від постійних поборів. Ви хочете жити і працювати чесно, легально отримувати зароблені гроші.

Ми знищимо систему корупції в країні, виведемо економіку з тіні. Податки будуть знижені, але платитимуть їх усі. Бізнес буде відділений від влади. Бюджет ні для кого не буде віднині годівницею. На державних посадах працюватимуть лише ті, у кого видатки відповідають задекларованим доходам.

Ми станемо чесною нацією.

Ви хочете бути господарями там, де живете. Ви не хочете, щоб за вас усе вирішували у високих кабінетах. Ми повернемо права місцевим громадам. Громада сама дасть лад вулиці, селу чи місту. Ви самі оберете собі керівника, самі заробите гроші і самі будете їх витрачати. Ми будемо нацією самоврядних громад.

Ви вимагаєте захистити дітей від розтління, прагнете жити не хлібом єдиним. Ми захистимо наш духовний спадок. Разом з вами я буду невтомно доглядати сад української культури, берегти його древні і молоді дерева. Наше коріння не дасть вітрам історії погнати нас перекотиполем. Наша культура змусить світ побачити нашу неповторність. Ми будемо нацією високої культури!

Ми будемо сучасною нацією - у динамічному глобальному світі станемо рівними серед рівних. Майбутнє України - найкраща освіта, висока наука, технології завтрашнього дня. Я зроблю все, щоб на повну силу запрацював інтелект нашої нації. Ми станемо першими і ми станемо найкращими!

Українці посядуть гідне місце у спільноті народів. Україна не буде ні буфером, ні полем чиїхось змагань. Ми готові поважати інтереси інших держав. Але для мене, як і для вас, національні інтереси України є понад усе!

Ми добром і повагою вітаємо всіх наших сусідів і на Сході, і на Заході. Я буду все робити для розвитку стабільного співробітництва з усіма країнами. Україна стане надійним партнером у боротьбі зі старими і новими загрозами: тиранією, війною, бідністю, природними лихами і тероризмом. Спільний пошук шляхів до безпеки і процвітання - це і українська відповідальність. Ми готові до неї.

Наш шлях у майбутнє - це шлях, яким іде Об'єднана Європа. Ми з її народами належимо до однієї цивілізації, поділяємо одні цінності. Історія, економічні перспективи, інтереси людей дають чітку відповідь на питання - де нам шукати свою долю. Наше місце - в Європейському Союзі. Моя мета - Україна в Об'єднаній Європі.

У Європі - історичний шанс України розкрити свої можливості. Наша національна стратегія - йти до мети сміливо, прямо і наполегливо. Європейські стандарти стануть нормою у соціальному житті, економіці і українській політиці. Кожен крок до Європи - це нові можливості для мільйонів українців.

Ще недавно вступ до Євросоюзу багатьом здавався дуже далекою перспективою. Але вільні європейські народи не раз прискорювали час. Символами швидких змін стали уламки Берлінської стіни, круглий стіл у Варшаві і наш Майдан у Києві. Україна відкриває історію Європи третього тисячоліття. Ми вже не узбіччя Європи. Ми знаходимось у центрі Європи.

Шановні друзі! Ми ставимо перед собою амбітні завдання. Я до останньої своєї клітини переконаний - незабаром вони перетворяться у славні діла. Я зроблю все, щоб українці, всі без винятку, повірили у власні сили, повірили у свою країну, повірили у свою землю. Ми вже довели, що вміємо і сміливо мріяти, і наполегливо працювати. Ми готові до самопожертви і здатні добиватися успіху!

Ми починаємо нову сторінку української історії. Вона буде прекрасною. Вона буде розповідати про нашу єдність, про нашу мужність, про нашу готовність підтримати один одного. У нашій історії особливе місце належить цьому київському Майдану. Тут ми будемо множити сили і ділитися радістю. Цей Майдан - символ вільної нації, яка вірить у свої сили і сама творить своє майбутнє. Над нами завжди сяятиме національний синьо-жовтий прапор. Над нами мільйонами голосів завжди буде звучати національний гімн.

Все, що задумано, - збудеться. Вірте в Україну, любіть Україну, служіть Україні!

Слава вам, кожному, слава Господу Богу і слава Україні!

ВІСТІ З МІСЦЬ

"ТЕРНІ ЗОР" ДОКЛАВ ЧИМАЛО ЗУСИЛЬ

"ТЕРНІ ЗОР" ШУТАС БУТ ЗОР

26-го грудня відбулося переголосування другого туру виборів кандидатів у Президенти - Віктора Андрійовича Ющенка та Віктора Федоровича Януковича. Оскільки у переголосуванні фальсифікаціям не було місця, то, звичайно, перевага кількості голосів виборців на користь першого була майже 8%.

Від початку 1-го туру голосування наша молодіжна громадська організація "Терні Зор" відстоювала інтереси демократії, яку уособлює "Наша Україна". Роми України це, перш за все, - громадяни України, які мріють і хочуть жити в демократичній державі. Ми кажемо: "Ні!" - приниженню, "Ні!" - дискримінації, "Ні!" - фальсифікаціям. Ми - за демократію! На підтримку прогресивної частини народу України, який досі жив під гнітом насильства та корупції, голова правління МГО "Терні Зор" Рустам Андрейченко 9 грудня 2004 року виступив у програмі "5-й елемент", на правдивому "5-у каналі". У програмі розглядалися такі питання, як: ситуація, в якій перебувають національні меншини, зокрема ромська громада; підняття ромської культури, розвиток рідної мови, освіти; питання щодо статистики ромського народу. Йшлося також про засоби масової інформації, зокрема й ромської, згадувалася, до речі, і газета "Романі Яг"; розглядалося питання про Європейський Правозахисний Центр.

Голова правління наголосив на масових порушеннях прав громадян України ромської національності з боку правоохоронних органів, які мали місце в 2004 році.

У день виборів, 26 грудня, організацією "Терні Зор" було виконано досить великий обсяг робіт та докладено чимало зусиль для попередження порушень виборчого законодавства в нашому регіоні.

Р. Андрейченко очолював мобільну групу швидкого реагування, до складу якої входили й роми. Взагалі у Броварському районі працювало 17 мобільних груп. До складу "ромської" мобільної групи входили: Людмила Кравченко - представник газети "Романі Яг", Анатолій Дебеляк - водій авто, Рустам Андрейченко - керівник групи, офіційний спостерігач, який до того ж здійснював юридичну допомогу. Мобільну групу супроводжував оператор Вадим Андрієвський.

Під час виконання своїх обов'язків ми зустрічалися зі спостерігачами з різних країн, у тому числі і ромами.

За оперативне реагування на інформацію наша група як й інші отримала відзнаку і нагороджена почесною подякою від штабу "Наша Україна" 98 виборчого округу (м. Бровари та Броварський район), керівником якого був Юрій Кравець.

У свою чергу, ми хочемо висловити щиру подяку секретарю штабу "Наша Україна" - Мирославі Ткач за кваліфіковану роботу і підтримку мобільних груп, у тому числі й ромської.

Людмила Кравченко,
Рустам Андрейченко
м. Бровари

ВІТАЄМО З НОВОЮ РОМСЬКОЮ ГАЗЕТОЮ!

Приємна новина надійшла днями з Білорусі: у Мінську з'явилася своя ромська газета "Романо Лав" ("Ромське слово"), головний редактор Лаврентій Александрович. Засновником часопису є громадське об'єднання "Білоруська циганська діаспора".

Газета видається трьома мовами - ромською, білоруською та російською. Її тираж - 299 примірників.

До слова, у країнах колишнього Союзу це лише третя ромська газета, а в Білорусі взагалі перша. Газета "Романо Лав" широко інформуватиме про історію, культуру, традиції, сучасне й минуле ромів Білорусі, їхні проблеми, завдання, мрії.

Перший номер цієї цікавої газети, до речі, надісланий у редакцію "Романі Яг", за що ми вдячні своїм колегам і товариству "Білоруська циганська діаспора", вже виправдав сподівання тих, хто взяв її до рук. Він насичений ромськими новинами і проблемами. Тут можна прочитати і про Всесвітній конгрес в італійському місті Питраферрацана, і про те, як роми Білорусі, у тому числі й обласне громадське об'єднання, бачать вирішення проблеми освіти серед свого народу, і огляд міжнародних новин, у тому числі й з України тощо. Тринадцята сторінка газети присвячена Голокосту. Є в новинці й рубрики "Ситуація", "На скрижалях часу", "Наука". На останній полосі друкуються ромські притчі, казки та анекдоти.

Ту шыло бахтавэ, сыр ромэ!
Романо Лав

Щиро вітаємо ромів Білорусі та наших колег-журналістів "Романо Лав" з виходом першого номера газети. Бажаємо цікавих ідей, творчих удач, широких перспектив!

Редакція газети
"Романі Яг"

ЛИСТ ПОКЛИКАВ У ДОРОГУ

ЖИВУ У СТРАХУ

ДЖІВАВ АНДЕ ДАР

■ У перші дні нового року в редакцію газети "Романі Яг" надійшов тривожний лист від ромки Олени Федорівни Штефанко. Мати-героїня просить працівників товариства "Романі Яг" і редакції однойменної газети втрутитися і допомогти вийти зі складної ситуації, яка склалася внаслідок конфлікту мешканців села та її родиною.

Виїзна редакція відгукнулася на лист-звернення і вирішила на місці розібратися у цій справі.

Два роки тому багатодітна працьовита ромська сім'я придбала у центрі села Великі Ком'яти, що на Закарпатті, добротний будинок. Власними силами його відремонтували й причепурили. Тепер би тільки жити й радіти...

Господиня пані Олена прищепила своїм дітям працелюбність, енергійність і кмітливість. Вони не чекають від когось пропозицій, а самі вишукують собі роботу. Господар разом із трьома синами влаштувався на роботу... аж у Києві. Отримуючи чесно зароблену заробітну плату, вони підтримують благополуччя своєї сім'ї, яка залишилася у селі. Олена Федорівна теж не сидить, склавши руки, а заробляє на хліб насущний торгівлею вроздріб.

Події, які почалися у серпні минулого року, як розповіла Олена Федорівна, порушили звичний ритм життя сім'ї Штефанків... Одного дня у двір зайшов напідпилий односелець, який нещодавно повернувся з ув'язнення, і побив двох дітей - 15-річну Лізу і 17-річного Іллю. Ліза отримала забій руки і синець під оком, а Іллю так ударив, що у нього пішла кров із вуха. Олені Федорівні з вилами в руках вдалося вигнати з подвір'я кривдника Івана Ільтя. Мати дітей звернулася по допомогу в міліцію і взяла направлення у судмедекспертизу, де лікарі-спеціалісти засвідчили наявність тілесних ушкоджень: пошкодження барабанної перетинки вуха у сина. З того часу Ілля погано чує.

А МІЛІЦІЯ ДЕ?!.

Отримавши відповідні документи про побиття дітей на подвір'ї власного будинку і маючи свідків, Олена Федорівна звернулася по допомогу до дільничного І.І.Марушки. І що ж?.. З ініціатором цієї бійки нібито була проведена відповідна "робота", і він нібито був оштрафований. Ніхто не вибачився перед ромами і не відшкодував витрати за лікування. Це м'яке покарання (штраф) не стало уроком організатору бійки для припинення конфлікту, а ще більше його розлютило. Тому під час другого туру виборів Президента України, 21 листопада, коли брати повернулися з Києва для голосування, конфлікт спалахнув ще з більшою силою. Розсердило кривдників і рішення сім'ї Штефанків голосувати за Віктора Ющенка. Хлопці привезли з Києва помаранчеві стрічки і прив'язали до воріт власної оселі. Це викликало гнів та обурення провладних структур і прихильників В.Януковича.

На молодіжній дискотеці у сільському клубі групі напідпилим молодикам не сподобалася присутність тут ромів.

Один із молодиків підійшов до рома Івана і спровокував конфліктну ситуацію, яка закінчилася бійкою. У цей конфлікт втрутилося ще кілька сільських парубків. Збагнувши, що сили нерівні, Іван з братом Артуром почали втікати через поле додому. Підбігши до свого обійстя, вони побачили, що на їхньому дворі їх чекала ціла група напідпилих розбишак. Ромські хлопці сховалися за сараєм і спостерігали, як розлючена група молодиків кидала у будинок каміння і пляшки, чим пошкодила лінію електропередач, і погрожувала всіх побити. Перелякана мати з молодшими братами і сестрами сховалися, не розуміючи, що діється. Тривало це близько 40 хвилин.

Після виборів, коли група молодиків, очолювана Юрієм Доманичем, Іваном Ільтом та В'ячеславом Гавришем, організувала дебош, про який ми згадували вище, Олені Федорівні тоді вдалося з тильного боку будинку через вікно відправити наймолодшу дочку до сусідів подзвонити у міліцію, та правоохоронцями допомоги надано не було.

Це змусило господарів будинку, що розміщений на вул.Ватутіна, 10, знову звернутися із письмовою заявою у міліцію та прокуратуру району. Однак захисту і відповідного реагування на їхню заяву вони не отримали.

ОСТАННІЙ ШАБАШ

Тільки так можна назвати останні дії місцевих скінхедів (бритоголових) щодо ромської сім'ї Штефанків.

Відразу після святкування Нового року, пізно ввечері, на подвір'я, зламавши залізні ворота, по снігу який щойно випав, заїхав темно-синій мікроавтобус з напідпилими молодиками, "озброєними" великими кілками і уламками арматури. Вони почали грюкати у двері й вікна, розбили шибку й, супроводжуючи свої дії брутальною лайкою, намагалися вдертися у приміщення. Оскільки Олена Федорівна була тільки з молодшими дітьми та внуками, то можна зрозуміти, який страх охопив жінку. Вигуки і погрози, що лунали на подвір'ї, перелякали всю родину, а 6-річний Іванко досі прокидається уві сні з криком, а вдень ховається від людей. Дійшли розбійники навіть до того (цитуємо дослівно з листа до редакції), що "почали стріляти з вогнепальної зброї у повітря, кричали, що згвалтують мене і моїх доньок. Скидували з себе штани і показували своє тіло".

А що міліція?!. Та нічого. На останню заяву про порушення кримінальної справи щодо неправомірних дій молодиків, родина Штефанків отримала відмову.

Невже міліція хоче дочекатися непоправних наслідків, коли вже буде пізно щось вирішувати?

Розмову вели
Євгенія Навроцька,
Валентина Опаленик,
Мирослав Горват (світлини).

На світлинах: Олена Штефанко (зліва) у руках якої частина палиць, зібраних у дворі після нападу молодиків на будинок;

Син Артур біля вибитої шибки вікна.

"БАХТАЛЕ ТЕРНЕ" - ЩАСЛИВА МОЛОДЬ

■ Переяслав-Хмельницький міськвиконком, що на Київщині, за тиждень до фінішу минулого року зареєстрував ромську молодіжну організацію "Бахтале терне" ("Щаслива молодь"). І вже через кілька днів з'явилася нагода розповісти про неї детальніше, бо це чи не єдиний випадок, коли спершу були справи, а потім заява про визнання. Голова цієї організації Микола Коваленко, до якого ромська молодь по-домашньому звертається не інакше, як "дядя Коля", запросив на заключний вечір відпочинку в НЦК "Зустріч", щоб ми мали змогу власними очима побачити дещо із зробленого за дуже короткий термін. А що ж краще свідчитиме про це, як не виступ ромського ансамблю пісні й танцю, який є складовою "Бахтале терне"?

Ще до початку концерту прошу директора НЦК "Зустріч" Галину Семець познайомити з ансамблем. Ось яку оцінку вона дала:

- Цей молодіжний ромський колектив розпочав свої виступи в нашому центрі 24 грудня на вечорах відпочинку й сьогодні завершить їх в останній, сьомій, концертній програмі. Глядачі приймають дуже тепло як і вокальні, так і танцювальні номери ансамблю. Наймолодший учасник вокально-хореографічного колективу - Богданчик Іщенко. Йому лише вісім років. До речі, його день народження і збігся із днем виступу, і ми разом із глядачами вітали його зі святом. Його маленька партнерша - Ілона Кириченко не набагато старша.

Займається цей колектив у нас, в НЦК. Голова організації Микола Миколайович Коваленко дуже турбується про ансамбль. Він був присутній на всіх репетиціях, на всіх програмах. Хочу сказати, що ромська громада взагалі дуже дружна, всі турбуються одне про одного. На репетиції приходили і тата, і мами, і бабусі. До речі, цей ансамбль уже побував на фестивалі в Білій Церкві. Хотілось би відзначити, що всі роми дуже артистичні. Соліст ансамблю Артур Петренко дуже гарно співає. Всі сім вечорів аматорів викликали на "біс". Ми дуже задоволені, що в нас є молоде поповнення співаків і танцюристів. Стараємося їм у всьому допомагати.

Микола Коваленко знайомить із художнім керівником ансамблю - Світланою Козоріз, корінною переяславкою, яка закінчила дитячу музичну школу, деякий час працювала в Києві, виступала з ансамблем Галі Чорної.

- Світлано, з якою метою було створене ваше молодіжне об'єднання, адже не так давно зареєстрована інша ромська громадська організація "Рома Переяславщини"?

- Община "Рома Переяславщини" створювалася в основному для того, щоб допомагати старшому поколінню ромів, а молодь ніби залишилася осторонь. Наша ж організація - молодіжна. "Бахтале терне" в перекладі означає - "Щаслива молодь". І ми стараємося, щоб наша молодь була дійсно щасливою. У нас дещо інші завдання: відновлення ромської культури і традицій. Роми хоч і були кочовим народом, але завжди мали свої традиції. Культура, як і традиції, у різних груп ромів відрізняються, навіть у мові є різні діалекти. Звичаї також дещо різняться. Наприклад, переяславські роми вже дуже давно ведуть осілий спосіб життя. Ми стали ближче до українців, але все ж зберегли свої звичаї. Хочемо показати старшим дітям, що роми не просто ходять по базару, але й мають свою культуру, яку треба відновити. До речі, це робиться й у масштабах держави. Уже друкуються ромські книжки, букварі.

- Ромські діти дійсно не знають своєї мови?

- На жаль, у переважній більшості це так. Я, наприклад, розмовляю з дітьми ромською, а багатьом з них це просто смішно, бо вони зовсім не знають рідної мови. Адже звикли говорити українською, що само по собі добре, але ж не можна забувати і своєї рідної. Саме на це націлює община "Рома Переяславщини". Ми хочемо пізніше відкрити клас, який би мав такі напрями: мова, спорт, хореографія та вокал. Потрібні спеціалісти - педагоги з вищою освітою, які б усе це доносили дітям. Щодо мови, то це простіше - наші старійшини можуть підказати, правильно ми говоримо чи ні. А взагалі потрібен молодий спеціаліст, який би десь підучився. Це ж не просто - вийшов з хати та й почав учити дітей.

- Кілька слів, будь ласка, про ваш ансамбль.

- Він поділяється на дві групи: молодшу і старшу. Загальна чисельність поки що - десять учасників. Але ми відкриті й для дітей-українців, які захочуть займатися ромським танцем. Такі пропозиції вже є.

Поставив я і кілька питань голові общини Миколі Коваленку.

- Яка структура ромської спільноти в Україні? Колись керували барони, а тепер?

- Є ромська асоціація і її президент, адже подібних общин в Україні офіційно зареєстровано вже три десятки. Президент періодично збирає керівників общин, і кожен звітує про те, що він за цей час зробив. Тепер і нам буде про що звітувати, то, може, асоціація чимось і допоможе.

- А хіба зараз такої допомоги немає?

- В основному все поки що на громадських засадах. Виручає НЦК "Зустріч" - надає приміщення для репетицій. А якоїсь фінансової підтримки з боку просто немає. Ми ж офіційно зареєстровані лише тиждень. Хочемо про себе заявити презентацією, на яку запросимо й міського голову, й інших керівників. Тоді про нас більше знатимуть.

А потім був виступ ромського ансамблю у заключній частині концерту. Зайве його описувати - це треба було бачити й чути, адже скільки не розповідай про вогонь - тепліше не стане. А це дійсно було полум'я темпераменту народу, в генах якого збереглося вогнище таборів, скрип кибиток і циганська воля серед ковилового степу.

Микола Михняк,
м. Переяслав-Хмельницький

ЦІКАВИЙ НОВИЙ РІК

ШУКАР НЕЙВО БЕРШ

Весело відзначали Новий рік учні ромської недільної школи "Романо Дром". На шкільній ялинці вони разом із учнями Великом'ятської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів показали святковий концерт.

На канікулах наші учні побували на екскурсії в м.Ужгороді. Вони завітали в старовинний замок, побували в етнографічному та краєзнавчому музеях.

Транспорт на цю екскурсію надав школярам Герман Зельманович Розенталь, який, до речі, також виділив кошти на опалення приміщення класу. Користуючись нагодою, хочу подякувати за допомогу як Г.Розенталю, так і голові районної ради М.Довжанину, який привіз дітям новорічні подарунки на свято, а також Міжнародному Фонду "Відродження", який весь час нас підтримує.

Олена Бумбі,
вчителька недільної школи
с.В.Ком'яти
Виноградівського району
Закарпатської області

На світлині: учні недільної школи на екскурсії в етнографічному музеї.

РОМ-ПРЕС

Газ в Україні може подорожчати

На 25 відсотків може подорожчати з квітня цього року газ для населення. Цим "порадував" населення України начальник департаменту ціноутворення нафтогазової промислової Національної комісії з регулювання енергетики Сергій Волос. Проте, стало відомо, що Президент Віктор Ющенко намагатиметься домовитися з президентом Туркменистану (з цією країною на початку нового року підписано угоду, за якою газ для України подорожчав на 30% - з 44 до 58 доларів за тисячу кубометрів) про повернення попередньої ціни хоча б ще на один рік.

У день жовтогарячої підкови

Київський астролог Андрій Бугулов вирахував, що день для інавгурації новообраного Президента України був призначений дуже вдало. Адже 23 січня - це 13-ій день Місяця. У місячному календарі немає упередженості щодо цифри "13", навпаки, цей день пов'язаний з тринадцятим зодіакальним сузір'ям Змієносця, який пов'язують з великими політиками, священиками та пророками. Колір цього дня - жовтогарячий, його управитель - Сонце, а символами, що найцікавіше, є колеса і - підкова!

День 23 січня вважається в астрології днем надії та оновлення.

Хто він, Симон Петлюра?

Відповідь на це питання намагається дати у своїй новій праці "Суд історії" Сергій Литвин, який вперше в Україні запропонував комплексне узагальнююче дослідження життя та діяльності голови Директорії і головного отамана Військ Української Народної Республіки Симона Петлюри.

До своєї праці автор залучив велику кількість історичної та популярної літератури, не відомі раніше архівні матеріали, періодичні видання тощо.

Дослідження аналізує життя і діяльність С.Петлюри на тлі національно-визвольної боротьби українського народу.

Будьте фізично активними!

Вчені Національного інституту охорони здоров'я і навколишнього середовища в Нідерландах опублікували результати 10-річного дослідження людей похилого віку в Фінляндії, Італії та рідній країні. У дослідженні взяли участь 295 чоловіків, які народилися між 1900 та 1920 роками. Фіксувалися їхні фізичні та пізнавальні можливості та залежність останніх від перших.

Висновок вчених такий: інтенсивна фізична активність допомагає людям підтримувати їхні пізнавальні навички у старості і створює "запас міцності" мозку.

50 годин безперервного співу

Італієць Тоні Ді Модуньйо встановив світовий рекорд безперервного співу: в кінотеатрі містечка Остра Ветере він співав 50 годин 10 хвилин без єдиної зупинки, чим побив попереднє досягнення, встановлене американським співаком-марафонцем.

Загадкова планета розкриває свої таємниці

Американський марсохід Opportunity, який працює на поверхні Марсу, знайшов на "Червоній планеті" залізний метеорит завбільшки з баскетбольний м'яч. Він провів з допомогою своїх приладів необхідні дослідження, які дають цінну інформацію щодо кольору Марсу, швидкості процесів ерозії на рівнинах планети та інші.

Інавгурація Буша пройшла в безпеці

20 січня у Вашингтоні відбулася церемонія інавгурації президента США Джорджа Буша. Вона стала унікальною з точки зору заходів безпеки. Так, був закритий повітряний простір у радіусі 50 км, припинений рух суден на річці Потомак, у Вашингтон було стягнуто 6 тисяч поліцейських та федеральних агентів, 7 тисяч солдатів підрозділів швидкого реагування, гелікоптери, літаки, швидкісні катери тощо.

Шкіл для піарників стає більше

Київський університет права Національної академії наук України оголосив набір студентів на нову спеціальність: "Зв'язки з громадськістю і пресою (правовий менеджмент)". Отримати диплом PR-спеціаліста можна буде як на стаціонарі, так і на заочному і дистанційному відділеннях. Передбачений також курс другої вищої освіти з цієї спеціальності.

Їхній ансамбль піднімав бойовий дух бійців

ДО 60-РІЧЧЯ ПЕРЕМОГИ

Ленґеро ансамбльо вазделас зоралі вовді кгетаненґо

Володимир Семенович Дашевський народився 22 листопада 1925 року у місті Харкові у ромській родині. Батько - Семен Григорович Дашевський - керував ромським ансамблем при Харківському електромеханічному заводі. Цей завод був і залишається нині одним із промислових велетнів Харкова. В ансамблі співала та грала на гітарі мати Володимира - Марія Нестерівна Андрейченко, 1894 р.н. Сам Володимир став тут виступати танцюристом з 10-річного віку. Життя родини водночас змінилося, коли у 1939 році помер батько. Керувати ансамблем почав Василь Васильович Баглаєнко, який став опікуном Володимира та його молодшого брата. Мати не працювала, отримувала за батька невелику пенсію. Ансамбль виступав у будинках культури, клубах і театрах Харкова та області. Під час шкільних літніх канікул він гастролював разом із ансамблем Олександра Абаурова. У 1940 році у Харків приїздив Асман Романський. Обидва були керівниками професійних ансамблів, де Володя в них виступав танцюристом. За це мати отримувала гроші, необхідну матеріальну допомогу.

У 1941 році в Харків увійшли фашисти. Родина Дашевських не змогла евакуюватися і залишилася в місті. Під час окупації родина Дашевських проживала по вул. Державінській, 16. Одразу ж почалися переслідування з боку німців та поліцаїв. Молодший брат Володимира Георгій був білявим і не виглядав як ром. У цей час родину Дашевських морально і матеріально підтримував Василь Васильович Баглаєнко, який проживав поруч.

Одного разу до Дашевських зайшла дівчина, яка раніше виступала в ансамблі, і попередила, що залишатися у домі небезпечно: її батько, який працював в управі, написав заяву в поліцію про те, що Дашевські - ромська родина. Мати одразу перевезла своїх дітей на іншу вулицю у маленьку зруйновану бомбардуванням квартиру. Разом із маминим племінником у лютому 1942 року Володимира відправили до Полтави. У цього племінника були коні та підвода, але на підводі їхали його діти та везли домашній скарб, тому Володя йшов за ними пішки. Три місяці пробув він у селі Кобиляки, а потім знову пішки повернувся до Харкова. Він приніс додому трохи зерна, крупи та три пляшки олії. Вдома дізнався , що маму німці взяли у казарму прати білизну та мити чоботи. Невідомо як, але матері вдалося втекти з казарми та разом з дітьми сховатися у передмісті Харкова - у Кочанівці. Невеличкий сарай, який дали люди, став домом для ромської родини. Мати його побілила, замастила дірки, щоб хоч трохи тепліше стало. Щоб пережити холод, голод та не вмерти, Володимир з братом збирали вугілля, дрова.- Так вони жили до визволення Харкова 23 серпня 1943 року. Цей день запам'ятався назавжди! Почувши радісні крики та вигуки, Володя з братом Георгієм вибігли на вулицю і потрапили в обійми бійців Радянської армії. Навіть зараз, 60 років потому, згадує Володимир Дашевський, він відчуває незабутній смак цукерок та печива, якими їх, хлопчаків, пригощали визволителі. У вересні 1943 року надійшла Директива за підписом члена Військової Ради М.С. Хрущова та командуючого фронтом І.С.Конєва про створення агітбригад із числа артистів художньої самодіяльності для виступів перед військовими Радянської армії у шпиталях та визволених від фашистів населених пунктах. Володя Дашевський та його молодший брат Георгій, якому ще не виповнилося 14 років, були щасливі, коли Василь Васильович Баглаєнко відтворив ромський ансамбль та запросив працювати у Харківську державну естраду

ХАРЬКОВСКАЯ ГОСЭСТРАДА
КОНЦЕРТ
ЦЫГАНСКОГО АНСАМБЛЯ
ПЕСНИ и ПЛЯСКИ
Художественный руководитель В. В. БАГЛАЕНКО
В программе
СТАРИННЫЕ ЦЫГАНСКИЕ РОМАНСЫ, ТАБОРНЫЕ ПЕСНИ и ПЛЯСКИ, СОЛЬНЫЕ ТАНЦЫ
Директор ансамбля П. Т. СОРОКИНЫ

Ансамбль показав свою програму, дав кілька концертів у військових частинах і був направлений на фронт підіймати бойовий дух солдатів 105 танкової армії. Пересувалися артисти вздовж фронту на машині і концерти давали просто на кузові. Протягом трьох місяців ансамбль давав по три-п'ять концертів на день у прифронтовій смузі.

Особливо запам'ятався Володимирові Дашевському концерт у селищі Вільшани під Полтавою, на якому був присутній сам командуючий - генерал-лейтенант Ротмістров. Того дня до генерала приїхали із Москви дружина з сином. Після виступу генерал підкликав до себе Володю Дашевського. На все життя ромський хлопчик запам'ятав, як, посадивши на одне коліно Володю Дашевського, а на інше - свого сина, однолітка юного рома, генерал почав розповідати як у 1941 році їхня частина потрапила в оточення фашистів - опинилася в кукурудзяному полі, недалеко від дороги. А по дорозі їхала циганська кибитка з молодою жінкою Марією та її двома синами. Вона добре знала цю місцевість. Саме у цій кибитці за кілька разів вона і перевезла тих, хто залишився в частині, через міст, туди, де перебували радянські війська. Цей вчинок молодої ромки Марії врятував життя генералу Ротмістрову та його бійцям. Потім генерал довго її шукав та, на жаль, так і не знайшов, бо у війни безліч шляхів.

У ромському ансамблі, яким керував Василь Васильович Баглаєнко, виступали сім'я Лекаревих, Лора Копаленко, Дуся Шепелєва, Микола Мищенко. Минули роки, вони стали відомими всій країні артистами. І досі дбайливо зберігає Володимир Дашевський афішу того періоду.

Після того, як радянські війська визволили від фашистів Полтаву, ромський ансамбль замінила інша агітбригада, а попередній колектив повернувся до Харкова. Його глядачами стали поранені в шпиталях міста та області. В ансамблі Володимир Дашевський виступав до 1949 року.

У цьому році Володимирові Семеновичу Дашевському виповнюється 79 років. Але і зараз він самостійно керує автомобілем, у нього гострий розум, дотепний гумор та гарна пам'ять. Він записує свої спогади, цікаво та артистично розповідає. І ніхто не здогадується, скільки років цьому цікавому чоловіку.

Іван Матюшенко,
президент ХОНКОЦ "Ромен",
Наталія Падгурскіс,
м. Харків

Живе у Броварах бабуся...

Траї анде Бровари баба...

Надія Іванівна Цукоренко народилася в ромській сім'ї 15-го лютого 1921року в селі Нехайки Черкаської області. Згодом переїхали в село Положаї, також на Черкащині. В Положаях батько Надії Іванівни Іван Іванович працював ковалем. У сім'ї Саненків було п'ятеро дітей, Надія була найстаршою. Років за 2-3 перед війною вона поїхала у Київ, де влаштувалася працювати на Дарницький м'ясокомбінат. Коли розпочалася війна, Надія Іванівна пішла на курси медсестер. Юні курсантки надавали медичну допомогу бійцям однієї з частин Червоної армії, яка стояла у Васильківському районі Київської області, під лісом. Їм було довірено 40 поранених. Одного разу у дівчат закінчилися медикаменти, і Надія з подругою вирушили за ними у місто. Та коли дівчата приїхали у Київ, міст, який з'єднував лівий та правий береги Дніпра, був зруйнований фашистами. Дніпро Надія з подругою перетнули на човні. На той час кияни вже були евакуйовані, тому медикаментів дівчата не дістали. Дорога до Васильківського району була відрізана. Повертатись у Васильків дівчатам було нічим, та й ні з чим. Київ бомбили німці, тому вони вирішили якось дістатись до батьків. Йшов уже 1942 рік. Коли Надія приїхала до батьків, то була шокована побаченим і почутим. В їхній хаті замість батька та матері господарювали окупанти, а мама з двома молодшими братами жила в сараї, якщо те можна було назвати житлом. Мама розповіла доньці про батька та братів. Коли розпочалася війна, два брати Надії - Іван та Михайло, пішли захищати Батьківщину, батька тодішня влада залишила в селі, оскільки він був уже похилого віку. В 1942 році в Положаї вступили фашисти. Батька Надії - Івана Івановича, староста відправив етапом до Києва. Він працював на заводі "Арсенал", де виробляли вогнепальні набої, оскільки він був ковалем.

Після побаченого та почутого, Надія залишилась біля матері. Німці примушували прислужувати їм - готувати, прибирати, мити. З часом мама Надії зрозуміла, що німці можуть поглумитися з доньки, і, щоб не сталося біди, сім'я вирішила за краще переховуватись у лісі. Час від часу вони потемки поверталася до села. У селі люди підтримували ромську родину харчуванням, хоча й самим було не легко. Якось староста зустрів Надію і як наслідок її відправили потягом до Німеччини. В тому потягу також їхала подруга Наді українська дівчина Галя. Ці потяги, які прямували до Німеччини з полонянками, називалися тоді телятниками. Вони з подругою вистрибнули з поїзда, коли він рухався, потім близько двох годин лежали на землі, не рухаючись. Після втечі Надя повернулася до матері та братів. За весь час Великої Вітчизняної війни вона тричі тікала з потягів, які їхали у Німеччину. Коли Надія повернулася востаннє, у Положаях вже німців не було. Не було і їхньої хати. За цей час бійці Червоної армії визволили село від німців. Та коли окупанти відступали, вони спалювали після себе людські оселі. Ця ж доля спіткала і хату Саненків. Мати Надії з двома дітьми жили у людей.

Після закінчення війни їхня родина виїхала до родичів у с.Дмитровку, Золотоніського району Черкаської області.

Батько Надії Іванівни після війни додому так і не повернувся. За свідченням колишньої сусідки Саненків Валентини Баранчук, яка була в одому концтаборі з батьком Надії Іванівни, всіх ромів та євреїв, які примусово працювали на заводі "Арсенал", вишукували в одну колону й погнали етапом до Бабиного Яру на розстріл.

Щодо двох братів, то Михайло під час війни був артилеристом, а Іван - танкістом. Вони в числі інших бійців Червоної армії потрапили в облогу. Івана німці забрали в полон та відправили до Німеччини. У квітні 1945 року він помер від тяжких наслідків поранення, не доживши місяць до Перемоги над фашистськими загарбниками. Михайлові вдалося вибратися з німецької облоги. Він приєднався до партизанів, разом з ними зустрів Перемогу і повернувся до своєї родини.

1945 року Надія Іванівна вступила разом з усією родиною в Золотоніський колгосп "Більшовик", згодом одружилася з Анатолієм Цукоренком, моряком крейсера "Аврора", на грудях якого красувалися орден "Червоної зірки", медаль "За перемогу над Німеччиною" та багато інших нагород. Анатолій Герасимович, демобілізувавшись, працював ковалем у селі Пісчана Черкаської області Золотоніського району. Помер багато років тому.

Зараз Надія Іванівна Цукоренко мешкає біля доньки Раїси Анатоліївни та двох онуків - у місті Бровари Київської області. Онука Галина навчається в університеті. Надія Іванівна мріє про те, щоб вона стала досвідченим юристом. Жінка звернулася до нас із проханням про допомогу в оплаті подальшого навчання Галини. Оскільки термін подання заяв на розгляд комісії ERRC у 2004 році скінчився, то ми їй порадили звернутися до нас у наступному році. Крім того, надали вичерпний перелік документів для звернення щодо оплати навчання Галини.

Людмила Кравченко,
МГО "Терні зор",
Київська обл.

ГУМОВІ ПАЛИЦІ, НАРУЧНИКИ І ДАКТИЛОСКОПІЯ,

ҐУМІКА РОВЛЯ, ВАСТЕНҐЕРЕ САСТРУНЕ АНГРУСТЯ АЙ ДАКТИЛОСКОПІЯ,

■ Подія, що сталася зимового ранку цього року, збудоражила всіх мешканців ромського мікрорайону Радванка міста Ужгорода. Річ у тім, що 20 січня близько шостої години ранку у Радванці, де компактно проживає населення ромської громади, з'явився наряд міліції разом з представниками "Беркута" у масках, з гумовими палицями. Вони заходили майже в кожну оселю, де мешкали роми, порушуючи спокій сімей, які ще не встигли проснутися, й грубо грюкали у вікна і двері, а якщо їм відразу не відчиняли, то виламували силою. Увірвавшись в оселю, вони наказували дорослим ромам швидко одягатися і сідати в автобус, що стояв поруч будинків, куди збирали усіх чоловіків.

Після перебування у міліції група потерпілих ромів звернулася у правозахисну всеукраїнську ромську організацію "Чачіпе" ("Правдивий захист").

Тиберій Тирпак, вул.Гранітна.

- Рано-вранці, близько 6-і години, коли ми ще всі спали, хтось постукав у вікно. Дружина Марія швидко схопилася і відчинили двері, не підозрюючи щось лихого. У хату ввірвалися троє осіб у камуфляжному одязі і масках. Побачивши мене, вигукнули: "Ваші документи!" Я їм дав паспорт. Ознайомившись з його даними, наказали: "Негайно вдягайся і йди з нами!" Я попросив пояснити мені причину мого затримання. У відповідь пролунало: "Якщо не встигнеш одягнутися до того часу, поки порахую до 3-х, то отримаєш по заслузі за невиконання наказу". За відведений мені час я не встиг одягнутися і дістав сильний удар у ліве вухо та по спині. Розірвали на мені майку і повели у великий автобус жовтого кольору. Там були вже близько десяти ромських чоловіків. Деякі з них плакали від болю.

Іван Сурмай, вул.Гранітна.

- Вранці мене розбудив наряд "Беркута" у масках, серед яких я упізнав одного з них - Колю. Наказали швидко вдягатися. Гумовими палицями підганяли, начепили наручники. Я не встиг одягнутися у теплий одяг. Загнавши мене в автобус, прикріпили до поручня сидіння і продовжували бити гумовими палицями, погрожуючи відбити мені ліву нирку і приходити до мене кожного ранку й знущатися. У такому вигляді мене доставили в Ужгородський міський відділ міліції на вул.Гагаріна.

Юрій Йонаш, вул.Ужанська.

- На світанку у хату увірвалися незнайомі мені люди у камуфляжній формі і масках. Наказали мені і 18-річному сину Юрію швидко вдягнутися і йти з ними. Перелякана дружина і діти здійняли плач і галас, бо не знали причини такого поводження з чоловіком, сином і братом. Адже ніякого пояснення ніхто не давав, крім команди: "Пред'явіть паспорти!", "Швидко вдягайтеся!", "Через дві хвилини аби був готовий до виходу!". Я не встигав швидко вдягатися, то вони підганяли гумовими палицями. Мені і сину Юрію дружина кидала теплий одяг в автобус. У салоні вже було близько сорока осіб. Деякі були у наручниках, "беркутівці" продовжували людей бити. Роми всі стояли, а люди в масках сиділи на сидіннях.

Василь Лацко, вул. Погранична.

- Піднявши рано-вранці з теплого ліжка, люди в масках примусили мене зайти у великий жовтий автобус, де були вже ромські чоловіки з сусідніх будинків. Плачучи, моя дружина вибігла за мною і просила відпустити мене, адже я хворий на туберкульоз і маю часті напади задухи. Тіло моє боліло від ударів гумової палиці, бо мене кинули на землю і жорстоко побили. На голові й зараз є кілька гематом.

У міськвідділі правоохоронці вишикувалися у дві шеренги і змусили нас через цей живий коридор зайти у приміщення, заклавши руки за голову.

Іван Іванович Сурмай, вул. Погранична.

- Мене, як й інших ромів, привезли автобусом в Ужгородський міський відділ міліції. Коли я проходив через живий коридор правоохоронців, у руках яких були гумові кийки і ними вони підганяли ромів, то мене кілька разів вдарили по голові і ногах. А для мене ці удари занадто були не бажаними, бо я хворію на виразку шлунка і від цього в мене почалося загострення хвороби. З того часу я почуваю себе дуже погано.

У міськвідділі нас вишикували в шеренгу по одному й по черзі заводили у кабінети, де ми підписували якісь документи. У кабінеті № 6 у всіх брали відбитки пальців і долоні.

Газета "Романі Яг" неодноразово друкувала матеріали про випадки дактилоскопіювання осіб ромської національності з порушуванням вимог чинного законодавства України.

Та у 2005 році і надалі продовжуються подібні системні ганебні випадки не тільки в Закарпатській області, а й в інших областях України, зокрема в Одеській області.

Пропонуємо увазі читачів заяву надіслану головою правління Одеського обласного ромського Конгресу Сергієм Єрмошкіним до посадовців, які повинні слідкувати за дотриманням прав людини.

Начальнику управління у справах національностей
та міграції Одеської облдержадміністрації
І.П. Супруновському
Копії:
Уповноваженому ВР України з прав людини
Комітет ВР України з прав людини
Комітет ВР України з прав людини, національних меншин
та міжнаціональних відносин
Європейський центр прав ромів

Шановний Іване Петровичу!

Мушу з прикрістю повідомити Вас про черговий кричущий факт порушення прав людини та прав громадянина з боку "правоохоронного органу" - на цей раз Хаджибейським відділом Суворівського РВ Одеського міського УМВС в Одеській області (Чорноморського козацтва, 31).

11січня ц.р. працівники цього відділення протягом дня доставляли до відділення ромів і без оформлення процесуальних документів, без пояснення причин, використовуючи примус, проводили дактилоскопію та робили копії паспортів. Усього, за словами потерпілих, цієї "процедури" зазнали понад 40 ромів.

12 січня я розмовляв по телефону з заступником начальника Суворівського РВ ОМУ МВСУ в Одеській області З.Б.Кардавой, який близько 17 години підтвердив цей факт і повідомив мене, що начальник Хаджибейського відділу підполковник Микола Григорович Піщанський хотів би зі мною зустрітися.

13 січня така зустріч відбулася й тривала з 12.30 до 12.45. Пан Піщанський не зміг пояснити причину та мету цієї дактилоскопії, не зміг назвати (чи свідомо ухилився) процесуальні документи, на підставі яких ромів дактилоскопіювали.

Пункт 11 статті 11 Закону України "Про міліцію" дозволяє міліції "проводити фотографування, звукозапис, кіно- і відеозйомку, дактилоскопію осіб", але тільки таких осіб, "які

- затримані за підозрою у вчиненні злочину або за бродяжництво,
- взяті під варту,
- звинувачуються у вчиненні злочину,
- а також осіб, підданих адміністративному арешту".

Як бачите, є лише 4 підстави для дактилоскопії, причому кожна з них має своє процесуальне оформлення (протокол, постанова слідчого, ухвала суду тощо). Ті самі підстави, ясна річ, передбачені й у п.1.5 "Інструкції про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС Ураїни", затвердженій наказом МВСУ від 11.03.2001р. № 785 (зареєстрований в МЮ 25.12.2001 р. за № 1066/6257).

Але жодного з ромів не "затримали за підозрою", не "взяли під варту", не "звинуватили"... Отже, дії міліції були незаконними, й жодна "оперативна потреба" не може їх виправдати.

Зважаючи на те, що у Суворівському РВ ОМУ це вже другий випадок масового порушення прав ромів протягом короткого часу (про перший я Вас інформував листом від 7.11.04 № 85), я змушений інформувати про останній факт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Н.І.Карпачову, профільний Комітет ВРУ (Г.Й.Удовенко) та Європейський центр прав ромів (Будапешт).

Сергій Єрмошкін,
голова правління Одеського обласного Ромського конгресу

НА КНИЖКОВУ ПОЛИЧКУ

ЧЕРГОВИЙ НОМЕР ЖУРНАЛУ "ПРАВ РОМІВ"

У грудні минулого року вийшов черговий номер журнаду "Roma Rights", що видається Європейським центром із захисту прав ромів. Він присвячений одній темі - охороні здоров'я.

Відкривається чомер редакційною статтею, підготовленою Савеленіє Дановою (Русиновою) під назвою "Непоставлений діагноз: удар расовою дискримінацією по здоров'ю ромів".

Основний матеріал журналу "Турбота про здоров'я" та інші дискримінаційні моменти під час надання ромським жінкам в угорських лікарнях Рити Ізсак, яка є офіційним юристом-монітором Європейського центру захисту прав ромів в Угорщині. Вміщений цей матеріал під рубрикою "Звіти з місця подій".

Стаття Рити Ізсак поділена на кілька підрозділів. Коротко зупинимося на кожному з них. У першому розділі "Ромські кімнати та інші види дискримінації" автор розповідає про 44 випадки, коли ромських жінок поміщали в окремі палати, ізолюючи їх від неромок. У другому підрозділі "Медична допомога жінкам" наводяться приклади 30 ганебних випадків, коли ромкам надавали недостатню медичну допомогу. Так, у місті Кішварді 26-річній жінці було зроблено "кесаревий розтин" і її змусили залишити лікарню вже через кілька годин, хоча вона ще не повністю відійшла від наркозу і ледве стояла на ногах.

Наступний розділ присвячений словесному насиллю. Було задокументовано 22 випадки, коли медики - як лікарі, так і медсестри знущалися над ромками. Так, лікар пологового будинку міста Сатмарчене породіллі, яка була доставлена у лікарню, образив жінку такими словами: "Ти т... з такого молодого віку, то тепер будеш знати, чи є циганський Бог". Або в Мішкольцях медсестра сказала 20-річній ромці, що вона дуже брудна. Від неї тхне і її, медсестру, від неї нудить.

У четвертому розділі звертається увага на 16 випадків, коли для надання медичної допомоги ромським жінкам залучалися замість досвідчених спеціалістів практиканти.

В останньому розділі розповідається про вимагання хабарів від ромських пацієнтів у різних лікарнях Угорщини. Таких випадків було зафіксовано 31. Платили пацієнти лікарям тільки з метою кращого ставлення до себе. Ця сума коливалася від 5 тисяч до 20 тисяч форинтів, що складає від 20 до 80 євро.

Наводиться приклад, коли жінка із м.Сатмарберег заплатила 80 євро за операцію "кесарів розтин".

У главі "Резюме" автор підсумовує, що ромські жінки, особливо у східній частині Угорщини, піддаються дискримінації та сегрегації у лікувальних закладах цієї країни. З них знущаються, їх ображають, їм надають некваліфіковане лікування.

Інші статті цього номера журналу розповідають про дискримінацію ромів (а серед них і дітей) в інших країнах Європи - Чехії, Словаччині, Косові, Македонії, Іспанії.

АБО "ПРОФІЛАКТИЧНЕ" ЗАЛЯКУВАННЯ РОМІВ

ВАЙ "ПРОФІЛАКТИЧНО" ДАРАВІПЕ РОМЕНҐЕРО

Подібний захід відбувався не тільки у мікрорайоні Радванка, а і у в іншому місці компактного проживання ромів в Ужгороді - на вулиці Тельмана.

Йосип Тирпак, вул.Тельмана.

- Живу я зі своєю сім'єю в невеликій хатинці. Коли "беркутівці" намагалися зайти у будинок, то зірвали з петель двері й пошкодили їх. Перекинувши все в хаті й перелякавши всю родину, заламавши мені руки за спину, вивели на вулицю і заштовхали в автобус. Зі мною також, як і з іншими ромами, поводилися брутально і били, а у міськвідділі міліції зняли відбитки пальців. А в чому моя провина, я не знаю.

Вислухавши скарги потерпілих ромів, які звернулися у правозахисний центр "Чачіпе", ми у свою чергу вирішили звернутися до старости табору (бірова) на вул. Тельмана Олександра Михайловича Лацка.

- Мене на світанку розбудила ромка Ольга Косору і повідомила, що її чоловіка Олександра і 15-річного сина Аліка схопили "беркутівці", які раптово увірвалися в хату і, наносячи удари кийками, заламавши руки за спину, вивели з оселі й заштовхали їх в автобус. Разом з ними було взято ще близько сорока чоловіків, навіть осіб похилого віку та хворих. У руках деяких "беркутівців", що приїхали автобусом за ромами, були і дерев'яні кийки.

Я підійшов до автобуса і запитав у одного з прибульців причину таких дій. Мені пояснили, що це є рейд - "обработка циган". Коли я попросив "беркутівців", щоб вони не забирали літніх ромів, то вони мені пригрозили, що заберуть і мене з собою.

Крім того, у Миколи Косору під час рейду вилучили з будинку єдину його втіху - магнітофон.

Вранці я пішов у міськвідділ міліції, щоб з'ясувати причину затримання ромів. Мені там знову підтвердили, що це запланована органами внутрішніх справ акція "обробка ромів". Ті, хто виходив, розповідали мені, що у них брали відбитки пальців, долонь, а деяким заглядали у рот і перевіряли зуби, наче у коней. Магнітофон Миколі Косору не віддали, мотивуючи тим, що він у них залишиться до понеділка.

– Олександре Михайловичу, яка ваша думка щодо подій, які відбулися у таборі 20 січня?

- Це було найбільше приниження ромів за останній період і нехтування їхніми людськими правами.

Зі мною як з біровом говорили непристойно, незважаючи на мій вік, соціальний статус, і не прислухалися до моїх порад. Якби вони звернулися до мене як старости заздалегідь, то можна було б обійтися без такого брутального поводження з ромами.

Аладар Адам,
Євгенія Навроцька

Начальнику УМВС України
в Закарпатській області
полковнику міліції
І.І. Прошковському
Копія:
Начальнику Ужгородського МВ УМВС
п. **А.Ф.Зелінському**
Прокурору м. Ужгорода
п. Ю.І. Тацюну

Голови Всеукраїнської правозахисної
ромської асоціації "Чачіпе"
Аладара Адама

ЗАЯВА (витяг)

Шановний пане Прошковський!

Від імені ромської громади м. Ужгорода змушений звернутися до Вас із проханням розібратися в ситуації, що виникла із ромським населенням, яке проживає в мікрорайоні Радванка.

20.01.2005 року в нашу організацію звернулися по допомогу роми, зі слів котрих випливає, що 20.01.2005 року близько 6-ої години ранку, в помешкання ромів, які розташовані на вул. Пограничній, вул. Тельмана, вул. Гранітній, ввірвалися працівники міліції в масках і, застосовуючи грубу фізичну силу, без будь-яких пояснень, примусили ромів сісти в автобус і поїхати з ними в Ужгородський МВ УМВС. На прохання людей пояснити, в чому річ, окремі працівники міліції почали завдавати ромам побої. Внаслідок таких протиправних дій з боку працівників міліції, деякі роми отримали тілесні ушкодження, також був пошкоджений їхній одяг.

Після приїзду до Ужгородського МВ УМВС з ромів почали знімати відбитки пальців рук. Під час цієї процедури їм нічого не пояснювали, ніяких документів підписувати не давали. Адже, відповідно до Закону України "Про міліцію", органи міліції повинні дотримуватися відповідних процедур із оформленням процесуальних документів.

Зважаючи на те, що останнім часом в Україні такі випадки набувають масового характеру, ми будемо змушені інформувати про такі факти Уповноваженого Верховної Ради з прав людини (Н.Карпачову), профільний комітет Верховної Ради України (Г.Удовенко) та Європейський центр захисту прав ромів (м. Будапешт).

Враховуючи вищевикладене, переконливо прошу Вашого термінового втручання в цю ситуацію, з метою запобігання порушень прав громадян ромської національності, а також для з'ясування причин так званого "візиту" працівників міліції до ромів із заподіянням їм тілесних ушкоджень.

20.01.2005 р.

ДОПОМОЖІТЬ!

ЖУТИН!

30 листопада 2004 року в ромській родині Миколи Григоровича Порядинського, який проживає в м. Мерефа Харківської області за адресою вул. Заборянська, 23, відбулася трагедія.

У пожежі, що виникла у будинку вдень, загинула дитина.

У родині Порядинських було троє дітей: старший Гриша - шкільного віку, другому сину Пантелію виповнилося 3,5 року, молодшому Феді був 1 рік і 7 місяців.

У цей день батько працював на подвір'ї по господарству. Мати Оксана Андріївна пішла на базар, бабуся Раїса Федорівна готувала обід на кухні. Двоє молодших дітей дивилися в кімнаті телевізор, який раптово зайнявся. Спалахнула фіранка на вікні, вогонь перекинувся на меблі. Дорослі нічого не підозрювали, поки їдкий дим не став поширюватися по всьому будинку.

Батько, прибігши з вулиці, навстіж розчинив двері в кімнату, де перелякані діти сховалися від диму, вибив вікно, від чого полум'я спалахнуло ще сильніше. Трирічну дитину вдалося знайти відразу і винести на свіже повітря. Наймолодшого сина шукали якийсь час, що стало для нього фатальним - маленький Федя задихнувся від їдкого диму. Поховали його 2 грудня. Горю батьків

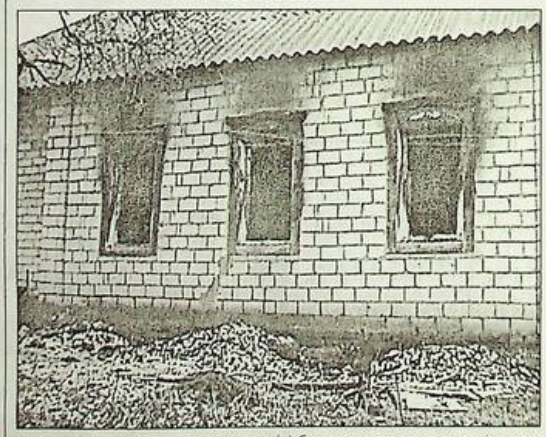

немає меж. Пожежу, виявлену о 9 годині 30 хвилин, викликані пожежники цілком погасили до 11 години. Але в будинку згоріли: дах, двері, вікна, все майно. Жити родині Порядинських тепер ніде.

Причиною пожежі було запалення телевізора вітчизняного виробництва. Робити позов проти його виробника на сьогодні не представляється можливим. Якщо і був техпаспорт на телевізор, то він згорів у будинку разом з усім майном.

5 грудня на місце трагедії приїжджав депутат Мерефянської міськради Н.Т. Шило. Був складений акт обстеження житлових умов родини Порядинських, рекомендовано виділити тимчасове житло і надати матеріальну допомогу.

Настала зима. Родина Порядинських залишилася без даху над головою і без засобів до існування.

Переживши цю жахливу трагедію, Микола Порядинський звернувся в Харківську правозахисну філію Європейського центру з прав ромів лише 25 грудня.

Правозахисна філія Європейського центру з прав ромів направила лист Харківській районній державній адміністрації, Мерефянському міському голові, Мерефянському управлінню з праці і соціального захисту з проханням посприяти родині Порядинських.

Крім цього, Харківська правозахисна філія ERRC звертається через всеукраїнську ромську газету "Романі Яг" до всіх громадян України (і не тільки України), до організацій із проханням надати посильну допомогу ромській родині Порядинських, за адресою: Харківська область, Харківський район, м. Мерефа, вул. Заборянська, 23.

Також надаємо розрахунковий рахунок, на який можна переказати кошти для родини Порядинських р/р 26009182850000 ХФ АКИБ "Укрсиббанк" ХРУ в м.Харкові МФО 351641. Код 24133674.

Наталія Падгурскіс
м.Харків

РЕГЛІКА

ОБРАЗА РОМІВ ЛАДЖАВО КЕРДЕ ЛЕ РОМЕНҐЕ

У газеті "Правозахист" №1 (95) за 11 січня 2005 року в статті "Закарпатський "спрут"-3, або Крах бандитської влади" згадуються представники ромської меншини.

Наводимо дослівно цитату: "В останній приліт прем'єр-міністра В.Януковича (це коли він їздив перед останнім переголосуванням у м.Берегово, де його зустрів натовп ромів з плакатами "Янукович - наш Президент!" Саме тоді він, як свідчить відеозапис, проведений скритою камерою, і віддубасив І.Різака. Кажуть, що не тільки за гостинну зустріч ромів, а й за вкрадені гроші)".

Це абсурд, бо роми не були прихильниками В.Януковича, а їх змушували представники провладних структур, шляхом залякування і підкупу, голосувати за пана В.Януковича. І взагалі, він, як зазначається у статті, "не наш президент", а "тим паче, не ромів".

Вважаємо, що це є образою для представників ромського народу.

Свій протест щодо такого ставлення до ромської громади висловлюють ромські лідери і прогресивні діячі інших меншин.

Наш кор.

З ЛЮБОВ'Ю ДО ЛЮДЕЙ

КАМЛИПНАСА КО МАНУША

Іван Михайлович Йонаш, пастор Церкви Живого Бога - заступник баро мікрорайону "Рома" м.Мукачево, де проживають понад 2,5 тисячі ромів. Він є також членом правління цього мікрорайону як представник вулиці Івана Франка. Ця молода людина має закінчену повну середню освіту і мріє поступити цього року на юридичний факультет.

Як пастор Іван Йонаш підтримує тісні зв'язки з церковними громадами Угорщини та інших країн, за допомогою яких хоче допомагати своїм землякам ромам як матеріально, так і духовно.

- Для деяких людей є дивним, - каже Іван Михайлович, - що я, пастор, тобто особа духовна, намагаюся ще й допомагати у світській роботі баро мікрорайону "Рома" Олександрові Тейфелу. Я роблю це для того, щоб ромський народ мав у своєму розвитку певну мету і стабільне майбутнє. Найперше, що хочу зробити практично, це допомогти у відкритті в нашому мікрорайоні благодійної їдальні для бідних, знедолених, малозабезпечених, інвалідів. Для цього потрібно знайти активних молодих людей та кошти.

Крім цього, звичайно, буду продовжувати свою духовну місію - впливати на вчинки та дії парафіян своїми проповідями.

Олена Бойко,
м. Мукачево

Ионастар Свэнто Бахтало Лав

ШЭРО 6

"Але як же люди "церковні" – книжники і богослови – не пізнали Його, як сталося, що Ісус усе ж знайшов Собі учнів? Людська логіка, "тіло й кров" були тут справді безсилі. Це тайна віра, святая святих, де душа зустрічає свого Спасителя. Розум апостолів мучили сумніви, але просвітлена любов принесла перемогу вірі, і вони схилились перед погордженим мандрівником як перед Месією, Сином Бога Живого".

Олександр Мень, "Син людський", Львів, Монастир монахів студійського уставу, видавничий відділ "Свічадо", 1994 ст.113.

ИСУСО ПХЭНЭЛ ЛАВА ПАЛА ДЖЮВИМО

60. Бут Лэхкэрэ сиклярнэндар ашундэ када тай пхэнэнас: "На полах со за лава, ко лэн шунэла?"

61. Исусо джянгля Еджино дэ Пэстэ со Лэхкэрэ лава холярдэ сиклярнэн, тай пхэнда лэнди: "Када ли холярэл тумэн?

62. Ай сар дыкхэна Чавэ Манушиканэ, Саво ваздалпэ упрал пордэ, тев сля майанглал?

63. Фано дэл джювимо, а трупостар нэнай нисаво лачимо. Лава, савэ Мэ пхэнав тумэнди, исин фано тай джювимо.

64. Нэ исин машкар тумэндэ кодэла, ко на на патян. - (Исусо пэ англал джянэлас ко на патял, тай ко здэла Лэ).

65.Важ колэ Мэ дэдуманём тумэнди, со нико на авэла Мандэ, сар лэсти на авэла дыно Мурэ Дадэстар".

Пётро прыджянэл Исусо пала Дэвлэ

66. Тунчи бут Лэхкэрэ сиклярнэндар отджиле Лэстар тай будэр на пхирэнас Лэга.

67. Тунчи Исусо пхэнэл дэшудуенди: "На камэн ли и тумэ тэ отджя?"

68. Пётро Симоно пхэнэл Лэсти: "Дэвла, кастэ амэнди тэ джя? Тутэ исин лава, савэ дэн вечно джювимо.

69. Тай амэ патяне тай прыджянгле, со ту - Христосо, Чаво Джювдэ Дэвлэккоро.

70. Пэ кадэла лава Исусо пхэнэл лэнди: "Мэ стидэнём тумэн дэшудон? Ай екх тумэндар исин бэнг".

71. Кадэла лава дэдуманя Исусо пала Иуда Искариото Симонохкэрэ, саво камля тэ здэ Лэ тай сля екх дэшудуендар.

Переклад Миколи Бурлуцького та Олени Марчук

РІЗДВО ХРИСТОВЕ

ТРАДИЦІЇ

КРЕЙЧУНО ДЕВЛЕСКЕРО

Ромська громада Дрогобича зустріла Різдво Христове 25 грудня, тому що роми у нас, здебільшого, католики. Адже наші предки походять із Польщі - з Кракова, Щецина і Варшави. Там і досі проживають діти наших дідів й прадідів. Багато хто з них стали чудовими артистами, танцюристами, співаками.

Про своїх предків ми знаємо від наших батьків. Під час війни вони розгубили одне одного, тому що німці порозвозили їх у різні табори. У цих місцевостях ті, хто вижив, і залишилися жити після війни. Та свою віру, звичаї, традиції вони зберегли і там. У тому числі і звичай святкувати Різдво Христове. Це - день щастя, радості, миру, взаєморозуміння та зустрічей родичів.

У ніч з 24 на 25 грудня роми готували найсмачніше печиво і зустрічали свято біля святкової красуні-ялинки, яку прикрасили іграшками, цукерками, шоколадом. Цього дня завжди всі танцюють, співають. За святковим столом усі сидять поруч, поважаючи одне одного, незважаючи на те, багатий чи бідний, старий чи малий, хворий чи здоровий. Щоправда, за давньою традицією, жінки сідають за окремий стіл і в іншій кімнаті- дружини біля чоловіків не сидять ніколи. І ніхто не ображається, бо це є ромський звичай споконвіку.

Свято проходить завжди дуже весело. На столах - усе найсмачніше. Різдво Христове - великий день для кожного рома в усьому світі. Нинішнє не було винятком.

Ніка Рождественська,
м.Дрогобич
Львівської області

"Кармеліта" - фільм про ромів

НАШ КОНКУРС

У другій половині січня ц.р. розпочався показ телесеріалу "Кармеліта", в якому головними героями є роми. (Анонс серіалу був у номері "Романі Яг" від 28 грудня 2004 року).

Наша газета розпочинає конкурс читачів: "Чи знаєш ти історію ромів?". Питання будуть стосуватися деталей побуту, традицій, звичаїв, які зображуються у фільмі "Кармеліта".

Слідкуйте за нашими номерами з конкурсними питаннями.

Підсумки конкурсу підіб'ємо після закінчення показу серіалу. Переможці будуть нагороджені цінними призами.

Наші перші питання.

1. Представники яких етнічних груп ромів показані в серіалі?

2. Яка пісня лунає у другій серії "Кармеліти" під час зустрічі батька головної героїні з ромським табором?

Редколегія

КАЛЕНДАР ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ

1120 років тому, в 855 році, перський літописець Табарі фіксує в документі велику кількість ромів-зотів, які прибувають у Персію як полонені, після нападу на сірійські провінції Візантії.

805 років тому, в 1200 році, канонік Теодор Балсамон описує канон LXI Ради в місті Трулго, в якому забороняється використовувати дресированих ведмедів та інших звірів для розваг та видовищ. Невиконання цього закону каралося шестирічним ув'язненням.

715 років тому, в 1290 році, ромські чоботарі були зареєстровані в Греції як об'єднання ремісників. Це було перше офіційно зареєстроване ромське професійне об'єднання.

705 років тому, в 1300 році, ромські громади починають широко розповсюджуватися в південно-східній Європі.

620 років тому, в 1385 році, зафіксований перший продаж ромських рабів у Румунії.

Цього ж року ромські каравани вперше з'являються в Угорщині.

605 років тому, в 1400 році, реєструється велика кількість ромів, які живуть у Болгарії та на узбережжі Адріатики.

580 років тому, в 1425 році, ромські громади зафіксовані в м.Сарагоса, Іспанія.

560 років тому, в 1445 році, принц Влад Дракула Валлахія транспортує близько 12000 ромів із Болгарії в Румунію для рабської праці на будівництві своєї фортеці.

520 років тому, в 1485 році, роми зафіксовані на острові Сіцілія (Італія).

505 років тому, в 1500 році, на прохання імператора Максиміліана князівства Аугсбург місцевий рейхстаг оголошує ромів зрадниками християнського світу і звинувачує їх у чаклунстві, викраданні дітей та бандитизмі. З того часу починаються гоніння на ромів у Німеччині.

У цьому ж році в Іспанії (Андалузія) фіксується поява нового виду танцювально-пісенного мистецтва - фламенко.

495 років тому, в 1510 році, Великою Радою Франції ромам забороняється проживати на цій території.

480 років тому такий самий закон був прийнятий у 1525 році у Голландії Чарльзом II.

475 років тому, в 1530 році, Генріх VIII забороняє капітанам та власникам кораблів транспортувати ромів у Англію, а якщо такі випадки були, ромів вішали.

(Далі буде)

До уваги тих, хто народився в рік Півня

У східній астрології вважається, що рік "власної" тварини для особистості завжди значимий, доленосний у позитивному або негативному планах. Це період, коли людина може заново народитися, відкрити в собі щось нове, одержати могутній імпульс до активних дій у світі. У "свій" рік велика імовірність серйозного життєвого злету, суспільного визнання й успіху. Однак, у першому випадку, можна втратити все - репутацію, матеріальні блага і т.ін. у результаті необачного, надмірно самовпевненого вчинку. Таким чином, до першого року, стосовно року народження, людині слід виявляти особливо пильну увагу. Тому що кожний крок, зроблений у цей період, може бути критичним.

Люди, народжені в рік Півня

Глибокі мислителі й обдаровані особистості. Люблять працю і віддані своїй роботі. Намагаються виконати будь-які зобов'язання, які їм навіть не під силу, і дуже засмучуються за невдачі. Часом дещо ексцентричні, не відразу знаходять контакт із іншими. Завжди впевнені у своїй правоті і часом дійсно бувають праві. Часто ці люди самотні й відлюдкуваті. Хоча вони і можуть робити враження рішучих, але за характером боязкі. Плани, які вони виношують, ніколи не реалізуються. В них бувають різкі підйоми і такі ж різкі спади почуттів. У житті смуги удач чергуються зі смугами невдач. "Півні" можуть бути егоїстичними, але надто прямодушні і здатні на сміливі дії. Завжди цікаві.

Ідеально підходять вам: Віл, Змія, Дракон. Підходять вам більш-менш: Пацюк, Півень, Собака, Кролик. Абсолютно вам не підходять: Тигр, Кінь, Мавпа, Вівця, Кабан.

Відомі люди, що народилися в рік Півня: Геббельс, цариці - Софія, Анна і Катерина, інші визначні діячі - Олександр I, О.Суворов, Л.Говоров, І.Конєв, К.Мерецков, І.Баграмян, К.Заслонов, В.Куліков, Б.Монтгомері, К.Русаков, О.Крон, В.Гейне, А.Барбюс, У.Фолкнер, В.Шишков, В.Даль, Ф.Купер, Ф.Бекон, А.Навої, М.Пришвін, Сократ, А.Ришельє, І.Павлов. Я.Свердлов, А.Колчак, А.Громико.

РОМ-ПРЕС

Палац спорту отримав гроші на "Євробачення"

Столичний банк "Хрещатик" відкрив кредитну лінію ЗАТ "Палац спорту". За повідомленням голови Київради Володимира Ялового, отримані кошти палац витратить для підготовки своїх залів до пісенного конкурсу "Євробачення", який відбудеться в Києві у нинішньому році. Роботи з реконструкції Палацу спорту вже розпочаті. Розмір трирічного кредиту становить 16 млн. гривень.

"Хороші пісні" з нянею Вікою

З лютого зірка комедійного серіалу "Моя чудова няня", який минулий рік транслювався на каналі "1+1", Анастасія Заворотнюк буде вести разом із відомим "академіком" Олександром Цекалом проект "Хороші пісні". 1 лютого в Національному палаці "Україна" пройдуть зйомки концерту-дебюту "няні Віки" у новій іпостасі. Фанів музичного проекту "1+1" чекає зустріч з Анастасією Стоцькою, Олександром Маршалом, Іриною Білик, групами "Корні", "Ногу звело" та іншими.

ОСОБЛИВОСТІ РОКУ ПІВНЯ - 2005

Кадо берш Башно - 2005

Кожен рік Півня має свої особливості. Насамперед цей рік продовжить розвиток партнерських та соціальних відносин. Це означає, що у цьому році для досягнення успіху, як і раніше, потрібно мати гідних супутників життя, надійних ділових партнерів та стабільне місце в суспільстві. А якраз усі ці питання і перебувають під допитливим поглядом Півня. Отже, тим, хто буде найбільш активним, у період з 10 травня по 2 липня 2005 року, "світить" шлюб. Підбирати ж ділових партнерів або шукати престижне місце роботи краще за все до 10 травня або з 2 липня до 3 вересня 2005 року. І тоді в період з 4 вересня по 25 жовтня кожен, хто постарався використати свій шанс, буде на своєму місці.

Найголовніше завдання цього року - підтримка фундаменту сім'ї та виховання дітей. До процесу передачі життєвої мудрості слід підключати сторонніх людей, які мають корисні знання у досягненні певних висот щодо своєї справи, а також накопичили багатий життєвий досвід.

Найгіршою прикрістю цього року може стати втрата нерухомості. У деяких випадках це буде обумовлено нерозумними діями самої людини. Деяким сім'ям загрожує розлучення. Тому дуже корисним буде процес оновлення ідеалів. Він допоможе багатьом адаптуватися в нових умовах життя, щоб відповідати вимогам нової сучасності.

ПГЕРАСА

Він:

- Є одне слово, яке зробить мене найщасливішою людиною на світі. Ти вийдеш за мене заміж?

Вона:

- Ні!

Він:

- Ось воно, це слово!

♣ ♦ ♥ ♠

Вов:

- Сі єкг ворба (лав), саво керла ман май бахтале манушес пре лума. Ту джаса пала манде?

Вой:

- На!

Вов:

- Дикгес кади ворба (лав)!

♣ ♦ ♥ ♠

Із подружнього життя.

Перший рік спільного життя: він говорить - вона слухає.

Другий рік: вона говорить - він слухає.

Третій рік: обоє говорять - сусіди слухають.

♣ ♦ ♥ ♠

Анда терненго джівипе.

Анґлуно берш кгетане траїн; вов вакерел - вой шунел.

Дуйто берш: вой ворбі - вов шунел.

Тріто берш: дуй джене вакерен - сусіди шунен.

РОМАНЕ ХАБЕНАТА

ЗАКАРПАТСЬКА ГАРБУЗІВКА

Почистити і порізати гарбуз, зварити, щоб був м'який. І протерти через сито. Тоді додати запражку, за бажанням заправити сметаною, вершками або молоком і жовтком. Замість молока і запражки можна додати пшона. Посолити і посипати цукром.

ЗАКАРПАСЬКО ДУДУМ

Увжарес ай чінґрес о дудум, кіравес, гой те авел ковло. Рандес пріг е сита. Керес ранташо, те камес шай гаміс сунтина, вай тгут ай о машкар анресо. Шай бі тгудеско ай ранташі шай додес каша. Лондярес шорес опрал цукоро.

РОМАНІ ЯГ
Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Реєстраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002 р.
Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (м.Будапешт)
Шеф-редактор Аладар АДАМ
Редактор Євгенія НАВРОЦЬКА
Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.
Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романі Яг"
АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18, телефакс (03122) 61-39-56.
E-mail: ry@mail.uzhgorod.ua
http://www.romaniyag.uz.ua
Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13.
Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. №126

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

Тисячі речей забудете, а тих хвилин, коли вам люба мама чи бабуся розповідала казки, не забудете до смерті.

Іван Франко

ПРО ВОВКА І СЕМЕРО КОЗЕНЯТ

Жила-була стара коза. Було в неї семеро козенят. Вона їх дуже любила. Одного разу коза пішла в ліс, а козенят залишила вдома. Минуло небагато часу, раптом хтось стукає у двері і кричить:

- Відімкніть, дорогі діти, ваша мати прийшла, вам гостинці принесла!

Але козенята по грубому голосу почули, що це вовк, і закричали:

- Ми не відімкнемо, ти не наша матінка, у неї голос тонкий і ласкавий, а твій голос грубий, ти - вовк!

Пішов вовк до купця, купив крейди, з'їв, і став у нього голос тонкий. Пішов він удруге до козенят і поклав

лапу на вікно, а козенята побачили чорну лапу і знову не відчинили. Намастив собі тоді вовк лапу тістом і побіг до мірошника, там притрусив собі борошном і пішов до козенят. Утретє просить їх, щоб вони відчинили. Козенята закричали:

- Покажи нам свою лапу, щоб ми знали, що ти наша матінка!

Поклав вовк лапу на вікно, побачили козенята, що вона біла, і подумали, що це їхня мати, і відчинили, а в хату ввійшов вовк. Злякалися вони і вирішили сховатися. Стрибнуло одне козенятко під стіл, друге - на ліжко, третє - на пічку, четверте - в кухню, п'яте - в шафу, шосте - під умивальник, а сьоме - у футляр від стінного годинника. Але всіх їх вовк знайшов і поїв. Лише наймолодшого, що заховалося у футляр від годинника, вовк не знайшов. Наївшись досхочу, він пішов, простягся на зеленому лужку під деревом і заснув. Приходить незабаром стара коза з лісу додому. Вона побачила, що двері навстіж розчинені, стіл, стільці, лавки перекинуті, умивальник розбитий, подушки й ковдра з ліжка скинуті. Почала вона шукати своїх діток, але їх ніде не було.

Нарешті пролунав голос наймолодшого:

- Люба матінко, я в годиннику сховався.

Вийняла вона його звідти. І воно розповіло, що приходив вовк і всіх поїв. Коза почала плакати за дітьми. Вийшла вона з наймолодшим козеням на лужок, а там лежить вовк і хропе так, що аж гілки тремтять. Оглянула вона його і помітила, що в роздутому череві у нього щось ворушиться. Вона звеліла козеняткові піти додому, принести ножиці, голку й нитки. Розпорола вона вовкові черево, а з нього повискакували одне за одним усі шестеро, живі-живісінькі. Для кози це була велика радість. Тоді коза сказала:

- Ідіть швидше та знайдіть каменів, ми наб'ємо ними черево проклятому звірові, поки він ще сонний.

Незабаром козенята камінці знайшли і засунули їх вовкові в черево стільки, скільки влізло. Зашила йому коза черево, а він і не ворухнувся.

Виспався вовк, став на ноги і відчув від каменів у череві таку спрагу, що вирішив піти до колодязя і напитися води. Він рушив, а камені в череві постукують.

І крикнув вовк:

- Що гримить та гурчить, в моїм череві бурчить?

Думав, шість козенят, а то камені гримлять. Підійшов до колодязя, нахилився та й упав туди. Побачили це козенята і почали танцювати зі своєю матінкою навколо колодязя.

ПАЛО РУВ АЙ ЕФТА БУЗНЬОРА

Джівелас-песке пгурі бузні. Сас лате ефта бузньора. Вой лен зоралес (фест) камелас. Йоквар е бузні ґейлас андо веш, ай е бузньорен ачгадас кгейре. Начілас на бут врама, варекон марел андо вудар ай ціпи:

- Пгутрен, драґе чгаворале, тумарі дайорі авілас, туменґе презенто андем!

Ай е бузньора шунде тгувло (ґласо) ганґо, со кадо рув, ай ціписарде:

- Аме чи пгутерас, ту на амарі дайорі, ке лате сано ганґо ай шукар, ай тіро ганґо тгувло, ту рув!

Ґейлас о рув ко купецо, кіндя лестар крейда, ай халас ла, ай керділас лесте ганґо (ґласо) сано. Ґейлас вов дуйтовар ке бузньора ай шутас о піндро пре фелястра, ай е бузньора дикген кало піндро ай чи пгутерде леске о вудар. Пала кодо о рув макгел пескеро піндро хумереса ай джал лел аро, ай шорел про піндро пала кодо джал ке бузньора. Трітовар манґел лен, гой вон те пгутерен. Бузньора лине те ціпин:

- Сікав аменґе тіро піндро, гой аме те джанас, со ту амарі дайорі!

Шутас о рув о піндро пре фелястра, дикген е бузньора, со вой парні, ай ґіндисарде, со кади ленґері дайорі, ай пгутерде, ай андо кгер авілас о рув. Дараділе вон ай лине пен те ґарувен. Єкг бузньорі ґарудя пес тело скамін (месаля), дуйто - про пато, тріто - про бов, штарто - анде коньґа (хабенескері), панчто - андо шкафо, шовто - тело паєскеро, ай ефтато андо футляро врамако. О рув саворен аракля ай халас лен. Фері ле майцінес кай ґарудас пес андо футляро врамако, о рув чи аракглас. Халас пгердас песко пер, вов ґейлас пашлілас пре зелено чар тела копачи ай совелас. Авел е пгурі бузні анда веш кгейре. Вой дикгел, со о вудар пгутердо е месаля, скаміна, лавкі са болдине (пре вісарде), паєскеро пгаґердо, е шеранда ай е ковдра пала пато шуте пре пгув. Лас вой те родел пескере чгаворен, ай чи аракгел лен най кгате.

Варесар шунділас о ганґо (ґласо) кгатаро майціно:

- Драґо дайорі, ме ґарудем ман андо врамако.

Аврі вой лес лас. Ай вов саворо розпгендя, со авілас о рув ай саворен халас. Е бузні лас те ровел пала чгавора. Аврі вой ґейлас ла майціня бузньораса пре мал, ай дикгел кготе пашльол совел о рув ай гортьоґі каде, со про кашт е патра разін пен. Дикгел лес круял ай лас сама, со андо пгурдо пер ке лесте варесо мішки пес. Вой пгенел ла бузньораке те джал кгейре, ай те анел кат, сув ай тгава. Пгарадас вой ле рувескеро пер, ай анда леско пер лине те хутен аврі єкг пала єкгесте саворе шов джівде джівінде бузньора. Ке бузні кадо сас барі лош. Атунчі е бузні пгенел:

- Джан сар май сіґо аракген бара, аме пгерас андре лескеро чоро бібахтало пер, ке вов інке совел.

Пала набут врама аракгле бара ай шуте ле рувеске анде леско пер кеті ареслас.

Суваде леско пер, ай вов каде совелас чи шундя канчі.

Мішто сувтас о рув, торділас пре піндре ай шунел кгатаре бар анде пескеро пер баро пгаріпе, ай ґейлас те пел паі анде хаїнґ. Сар джалас ай о бара андо пер маладьонас єкг ке єкгесте.

Ай ціписардя рув:

- Со мардьол ай шундьом, анде мійро пер?

Ґінди (думінел), шов бузньора, ай кам е бара пгаґрен. Авілас ке хаїнґ, банділас ай пейлас анде хаїнґ. Дикген кадо е бузньора анде барі лош лине те кгелен пескера дайораса круял е хаїнґ.

Переклад Аладара Адама

ІГРИ З ПРИСЛІВ'ЯМИ І ПРИКАЗКАМИ

Пропонуємо читачам подумати, яка з цих приказок зайва

Скільки вовка не годуй, все одно в ліс дивиться.
Кеті ле рувес на хахав, са єкг андо веш дікгел.

Золота пора - молоді роки.
Сомнакуні врама - терпе берша.

Молодість не гріх, а старість не сміх.
Терпіпе най безех, ай о пгуріпе най асапе.

Старий, що малий, а малий, що нерозумний.
Пгуро, со ціно, ай ціно, со най годявер.

(евиес - emdai

ROMANIA 2005

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВІПЕ

ВИЗНАЧНІ ДАТИ РОМСЬКОГО КАЛЕНДАРЯ

7 січня- Різдво Христове, 8 квітня - Міжнародний день ромів, 1 травня - Воскресіння Христове. Пасха, 24-25 травня -День святої Сари (Калі), 20 червня - Свята Трійця, 2 серпня - Міжнародний день ромського Голокосту.

Януарі

Луя		3	10	17	24	31
Марці		4	11	18	25	
Тетраді		5	12	19	26	
Жоя		6	13	20	27	
Параштуне		7	14	21	28	
Савато	1	8	15	22	29	
Курко	2	9	16	23	30	

Февруарі

Луя		7	14	21	28
Марці	1	8	15	22	
Тетраді	2	9	16	23	
Жоя	3	10	17	24	
Параштуне	4	11	18	25	
Савато	5	12	19	26	
Курко	6	13	20	27	

Марцо

Луя		7	14	21	28
Марці	1	8	15	22	29
Тетраді	2	9	16	23	30
Жоя	3	10	17	24	31
Параштуне	4	11	18	25	
Савато	5	12	19	26	
Курко	6	13	20	27	

Апріло

Луя		4	11	18	25
Марці		5	12	19	26
Тетраді		6	13	20	27
Жоя		7	14	21	28
Параштуне	1	8	15	22	29
Савато	2	9	16	23	30
Курко	3	10	17	24	

Майо

Луя	2	9	16	23	30
Марці	3	10	17	24	31
Тетраді	4	11	18	25	
Жоя	5	12	19	26	
Параштуне	6	13	20	27	
Савато	7	14	21	28	
Курко	1	8	15	22	29

Юніуш

Луя		6	13	20	27
Марці		7	14	21	28
Тетраді	1	8	15	22	29
Жоя	2	9	16	23	30
Параштуне	3	10	17	24	
Савато	4	11	18	25	
Курко	5	12	19	26	

Юліуш

Луя		4	11	18	25
Марці		5	12	19	26
Тетраді		6	13	20	27
Жоя		7	14	21	28
Параштуне	1	8	15	22	29
Савато	2	9	16	23	30
Курко	3	10	17	24	31

Августо

Луя	1	8	15	22	29
Марці	2	9	16	23	30
Тетраді	3	10	17	24	31
Жоя	4	11	18	25	
Параштуне	5	12	19	26	
Савато	6	13	20	27	
Курко	7	14	21	28	

Септембро

Луя		5	12	19	26
Марці		6	13	20	27
Тетраді		7	14	21	28
Жоя	1	8	15	22	29
Параштуне	2	9	16	23	30
Савато	3	10	17	24	
Курко	4	11	18	25	

Октобро

Луя		3	10	17	24	31
Марці		4	11	18	25	
Тетраді		5	12	19	26	
Жоя		6	13	20	27	
Параштуне		7	14	21	28	
Савато	1	8	15	22	29	
Курко	2	9	16	23	30	

Новембро

Луя		7	14	21	28
Марці	1	8	15	22	29
Тетраді	2	9	16	23	30
Жоя	3	10	17	24	
Параштуне	4	11	18	25	
Савато	5	12	19	26	
Курко	6	13	20	27	

Децембро

Луя		5	12	19	26
Марці		6	13	20	27
Тетраді		7	14	21	28
Жоя	1	8	15	22	29
Параштуне	2	9	16	23	30
Савато	3	10	17	24	31
Курко	4	11	18	25	